

EFOP-5.2.2-17 Transznacionális együttműködések

Közös döntés, közös fejlődés

Közösségi tervezési és döntéshozatali
módszertani támogatás, mint
közösségfejlesztési eszköz

Kutatási terv

Készült: 2019

Megrendelő: Védő Burok Közhasznú Egyesület

Készítette: Horzsa Gergely egyéni vállalkozó

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezető, elméleti háttér

Munkánk során gyakran szembesülünk olyan mikroszintű – helyi szintű – hétköznapi problémákkal, amelyek rengeteg bosszúságot okoznak a helyi lakosság számára, megoldásuk ugyanakkor helyi erőforrásból egyszerűen megoldható lenne. A megoldás menete viszont egy vertikális intézményi struktúrában történik és jelentősen túlbürokratizált. E megoldatlan problémák olyanok, mint a kezeletlen fogfájás: noha a probléma maga rendkívül apró, szinte jelentéktelen és könnyen orvosolható lenne, ám ennek hiányában napunk minden percét meghatározzák és képtelenek vagyunk szabadulni tőlük.

Annak biztosítása, hogy a helyi közösségek számára lehetővé tegyünk az efféle hétköznapi problémáik hatékony orvoslását, különösen fontos ezért a lakosság jó közérzete és a gazdasági fejlődés szempontjából: ha e problémákat orvosolják, máris úgy fordulhatnak a produktív tevékenységek felé, mint egy fogászati műtéten átesett munkavállaló. Az endogén fejlődés lényege az, hogy a problémára fókuszálva a helyi közösség belülről tud egyről a kettőre lépni. Az alulról felfelé irányuló szemléletmódnak köszönhetően a kiindulási pont nem a fejlesztés maga, hanem a probléma megoldására való törekvés, vagyis, hogy azon, és csak azon változtassunk, amin változtatni kell.

A helyi közösségi tervezés jogi és intézményi feltételei mára adottak Magyarországon is, ahogy az EU többi tagállamában, a humán és kulturális feltételek azonban még nem mindig állnak rendelkezésre. Az alulról építkező megközelítésmódnak ugyanakkor nagyon kritikus tényezője a helyi humántőke folyamatos fejlesztése. A helyi közösségnek ugyanis rendelkeznie kell azokkal a képességekkel, tudással és kompetenciákkal, amelyre az innováció létrejöttéhez minden esetben feltétlenül szükség van.

A közösségi tervezést a gazdasági prosperitás és a társadalmi jóllét fontos elemeként tartja nyilván európai közösségünk. A koncepció fő szempontja azon lehetőség biztosítása, hogy az állampolgárok az ő életüket befolyásoló politikai, gazdasági és társadalmi döntések meghozatalának részesei, valamint a döntések következményeinek, hatásainak élvezői. A helyi lakók, civilek részvétele során olyan mértékű eddig kiaknázatlan, a helyi viszonyokat értelmezni képes közös új tudást képes felszabadulni, ami minden esetben az innováció első számú katalizátorává nőheti ki magát.

Mindehhez azonban az szükséges, hogy előzetesen lebontásra kerüljenek a gazdasági, politikai és civil szereplőket elválasztó falak, vagyis, hogy ezek az erőforrások újfajta koncepció szerint kerüljenek elrendezésre. Ezen új elrendezések azt is eredményezik, hogy a különféle szereplők közötti kommunikáció egy vertikális struktúra helyett horizontális, partneri kapcsolattá alakulnak át, illetve a korábbi és továbbra is fennálló vertikális struktúra (például az állami döntéshozás helyi szint feletti volta) résztvevői közötti kommunikáció és a

döntéshozás folyamata nem egyirányú, vagyis nem kizáróan felülről lefelé történik. A hatékony együttműködéshez és a falak lebontásához, és így a hatékony kommunikációhoz újabb elemként arra is szükség van, hogy a résztvevők között kiegyensúlyozott bizalmi viszony kerüljön kiépítésre. A kölcsönös bizalom kialakítása természetesen lehet adott esetben hosszabb időbeni folyamat, de nem nélkülözheti valamennyi fél részéről a fogadókészséget annak kialakítására.

A közösségi tervezés koncepciójának fontos eleme annak felismerése, hogy a különböző tudástartalommal és funkcióval rendelkező, különféle háttérű helyi szereplők hatékony és kiegyensúlyozott együttműködése korábban nem látott erőforrásokat és energiákat szabadít fel, a különféle gondolatok találkozásával pedig olyan hatékony módon lehet létrehozni újból és újból az erőforrásoknak és módszereknek újfajta kombinációit, hogy azzal az innovációk megszületését adott közösségen belül mindennél jobban fel lehet gyorsítani.

Ehhez az első kiindulási pont a helyi közösség figyelmének felkeltése annak fontosságára, hogy részt vegyenek a döntési folyamatokban, és aktív részesei legyenek azoknak, és így a helyi szinten potenciálisan rendelkezésre álló erőforrások ténylegesen is megjelenjenek. Ha felismerik, hogy fontos feladata van a közösség fejlesztésében, és, hogy a többi, nem civil szereplő maximálisan számít a döntéshozatalban való részvételükre, a helyi polgárok hosszú távon is elkötelezetté válnak a közösség és annak sorsa iránt. E folyamat elindításában a helyi önkormányzatnak mindennél fontosabb szerepe van, hiszen az önkormányzat az, aki a klasszikus rendszeren belül rendelkezik a döntéshozás hatalmával, így az első lépés a helyi társadalmi-gazdasági szereplők ezen folyamatba történő bevonása.

Amellett, hogy ezzel a helyi humán erőforrások aktivizálásra kerülnek, további fontos feltétel az egyéb erőforrások mobilizálása. A helyi szinten meglévő összes potenciális fizikai, környezeti, gazdasági és társadalmi erőforrás összegyűjtése, és bekapcsolása a döntéshozási folyamatba azt feltételezi, hogy a közös platformok, fórumok és intézmények, amelyek ezeket összegyűjtik és felhasználhatják, felállításra kerüljenek.

A közösségi tervezés fő célkitűzései a tudásmonopóliumok megszüntetése, vagyis, hogy a hatékony kommunikáció érdekében minden szereplő ismeretében legyen az összes elérhető információ; a multidiszciplináris problémaközpontúság, vagyis, hogy a hatékonyság érdekében egy probléma több szakterület felől kerüljön megközelítésre; az érintett szereplők irányításával meghozott döntések, hogy a felülről irányított döntésekkel ellentétben valamennyi helyi szereplő számára elfogadható, így fenntartható döntések szülessenek; a keresletközpontúság, hogy olyan innovációk jöhessenek létre, amire valóban igény van, s végül a személyre szabottság, hogy a központilag kidolgozott, „multifunkcionális” lehetőségek helyett a helyi problémákra fókuszáló, hatékony és egyedi megoldások születhessenek.

A közösségi tervezés során fontos annak hatékonysága, fontos, hogy egyrészt az innovatív ötletek megvalósulása után a korábbi típusú fejlesztésekhez képest nagyobb arányban váltsák be a hozzájuk fűzött reményeket, valamint, hogy az innovatív fejlesztések hosszú távon is működőképeseek maradhassanak, amit a közösségi szinten meghozott kompromisszumos döntések – bár ezek időigényesek, és sokszor többre is kerülnek – hosszú távon mégis költséghatékonyan garantálnak.

Kutatási kérdés

A fenti problémákból kiindulva és az előzetes megfontolások alapján a jelen kutatás során kiindulási pontként használt kutatási kérdésünket az alábbiak szerint fogalmazhatjuk meg:

Milyen erőforrások, lehetőségek és tágabb értelemben vett eszközök állnak rendelkezésre ahhoz, hogy jól és fenntartható módon működő helyekből álló helyi döntéshozó szervezetek? Milyen humán erő áll rendelkezésre a közösségformálódási folyamatok megindításához és fenntartásához?

Módszertan

A fenti projektcélokhoz kapcsolódva ezért a jelen dokumentum által megtervezett kutatás a közösségi döntéshozásba való bevonásra, az erre vonatkozó közösségfejlesztéssel kapcsolatos jógyakorlatok megismerésére fókuszál. Annak érdekében, hogy feltérképezhessük ezeket a megoldásokat, továbbá átfogó képet kapjunk számos különféle formában működő programról, tevékenységről, illetve, hogy ezek gyakorlatait fókuszáltan, a saját kontextusukban értelmezve is megragadhassuk, a kutatás során kevert módszertant alkalmaztunk. A közösségfejlesztési megoldások feltáró jelleggel történő feltérképezéséhez szekunder adatelemzést, továbbá hólabda mintavétellel történő interjú adatfelvételt alkalmazunk. Mihelyst feltérképezésre került az alapsokaság, a szervezetek körében kérdőíves adatfelvételt alkalmaztunk helyzetük megismerése érdekében. A kutatás kezdeti és záró szakaszában szakértői feltáró, illetve a helyzetre és látens gyakorlatok feltárására irányuló kvalitatív adatfelvételi módszereket alkalmazunk.

A kutatás során nagymértékben támaszkodunk antropológiai módszerekre is. A szervezetek, megoldások működésének pontos és mély megértéséhez nélkülözhetetlennek tartottuk, hogy működésüket résztvevő módon is megfigyeljük. A kutatás során alkalmaztuk a rugalmas kérdőívezés és mentális térképezés innovatív módszereit is, jelen dokumentum azonban a survey adatfelvétel előkészítése során felmerült megfontolásokat tartalmazza. az összefoglaló

a kutatási eljárási folyamat survey adathozvételi fázisával kapcsolatos megfontolásokról, vagyis a kérdőívszerkesztés és kérdőívtesztelés során felmerült problémákkal és kezelési módjaival foglalkozik.

Annak érdekében, hogy alapos, magas megbízhatósági szinttel és egyben magas érvényességi szinttel rendelkező eredményeink legyenek, kevert kutatási módszert alkalmazunk tehát.

- **Feltáró kutatás:** A kutatás feltáró szakaszában azokat a Duna Stratégia régió, illetve V4 országokban fellelhető kezdeményezéseket térképezzük fel, amelyek saját honlappal rendelkeznek, vagy interneten, illetve egyéb offline kiadványok révén információkat osztanak meg magukról. A kutatás feltáró szakaszában ezen szervezetek és közösségek adatbázisa készül el, amelyekkel egyrészt átfogó kép alakul ki a mikroszintű közösségfejlesztési megoldások és ezek promotálásával foglalkozó szervezetek létéről és elhelyezkedéséről, másfelől, az így elkészült adatbázis megfelelő kiindulási alapul szolgál a további célzott felmérések elkészítéséhez.
- **Szakértői interjúk készítése:** A kutatás első fázisát követően egyes, a területen működő szervezetek képviselőivel, továbbá közösségfejlesztő szakemberekkel készítünk szakértői interjúkat. A munkarész célja, hogy segítsen a legfontosabb problémák meghatározásában és a kérdőívek, valamint fókuszcsoport és interjú-vezérfonalak megalapozott elkészítésében. A tevékenységet a szakmai vezető végzi. A kutatás kérdőíves szakaszával párhuzamosan is készítünk interjúkat, olyan szakemberekkel, akik maguk is aktívan tevékenykednek közösségfejlesztő szervezetekben. A kutatás célja alaposan megvizsgálni az egyes esetek kapcsán felmerülő motivációs erőket, a felmerülő problémákat és az azokra adott jól és kevésbé jól működő válaszlehetőséget, amellyel hozzájárulhatunk a vonatkozó ismeretanyag megalapozott bővítéséhez és terjesztéséhez. A tevékenységet a szakmai vezető végzi.
- **Kérdőívesítés:** A megelőző munkarészek alapján, azok eredményeiből kiindulva összeállítunk egy többnyelvű kérdőívet, amely adekvát eszközüül szolgál a vizsgálat fókuszában álló szervezetek hétköznapi működésének, céljainak és eszközeinek felméréséhez. A megszerkesztett kérdőív próbakérdésre kerül, majd a vállalt mennyiségben (100-100 papír alapú, illetve online lekérdezés) lekérdezzük azokat a célcsoportok körében, törekedve arra, hogy párhuzamosan szolgálja az önkéntes programokkal foglalkozó szervezetek működésének felmérését és az ezekben részt vevő egyes személyek véleményének minél részletesebb megértését. A kérdőívek összesítésre, rögzítésre és összegzett elemzésre kerülnek. A rugalmas kérdőívesítés során a felmérés validitását növelve a megkérdezetteknek lehetőségük van a felmérés

kérdéseire bővebben reflektálni. A kérdőíves adatfelvétel lehetőséget ad a probléma viszonylag nagy alapsokaságra kiterjedő, egységesített vizsgálatára, amely az elképzelés szerint általános érvényű állítások megfogalmazását teszi lehetővé, illetve a kérdéskört a maga teljes struktúrájában, az alapvető töréspontok mentés is képes láttatni. Ehhez természetesen szükség van a minta megfelelő kiválasztására, amellyel a cél, hogy a teljes alapsokaságra általánosíthassuk eredményeinket. Ez azonban a jelen kutatás keretei – a kérdésvetetés és az alapsokaság meghatározásából kifolyólag csak korlátozásokkal lehetséges. Kutatásunk fókuszában ugyanis az adott térség szervezetei állnak, amely specialitásukból kifolyólag csak korlátozott számban állnak rendelkezésünkre. Emiatt pedig nem lehetséges akár többezres mintát venni a csoportból. Kutatóként célunk ilyenkor kettős lehet: 1) valamennyi érintett szervezet megszólításának megcélzása 2) jellemző csoportok meghatározása, ezt követően hasonló számú minta kiválasztása mindegyik csoportból, szem előtt tartva ennek várható általánosíthatósági korlátait. Bármelyik utat választjuk is, mindenképpen szükséges az alapsokaság lehatárolása, az ide tartozók pontos meghatározása. Első lépésként tehát mi is ezt tettük. Így az alapsokaság alatt a magyarországi és nemzetközi, olyan állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek értünk, amelyek átfogó rálátással vannak a vizsgált problémakörrel kapcsolatos társadalmi problémákra, és lehetséges megoldási irányvonalaira.

A feltáró, szekunder kutatási elem, valamint a szakértői interjúk kutatási szakasz fókuszában a vizsgált téma: a közösségi döntéshozásba való bevonásra és az ilyen közösségek létrehozására, fenntartására vonatkozó lehetőségek, az általános helyzetkép, továbbá az ide tartozó problémák, valamint a létező megoldási irányvonalak állnak. Ebből következően a vizsgálat célközönségét magyarországi felmérések, Magyarországra vonatkozó nemzetközi adatfelvételek, a terület elméleti megközelítést alkalmazó tanulmányai, továbbá a releváns társadalmi csoportokat, civil, gazdasági és közigazgatási szereplőket, a témakör problémáit jól ismerő szakemberek jelentik. A kutatás során alkalmazott primer adatfelvétel: a survey kutatás – rugalmas kérdőívezés, a mentális térképezés és a fókuszcsoportok által a kutatásba bevont szereplők a civil és önkormányzati szervezetek munkatársai. A fentieknek megfelelően a primer nemzetközi kutatás terepét a magyarországi, romániai, szerbiai és szlovákiai civil és önkormányzati szervezetek munkatársai jelentik. A survey adatfelvétel, illetve a ráépülő primer kutatási szakasz során a terep kiválasztása hólabda mintavétellel történik: a transznacionális önkormányzati és civil partnereinken keresztül olyan magyarországi, szerbiai, romániai és szlovák önkormányzatoknak és civil szervezeteknek küldjük ki kérdőívünket, akik aktívan képesek mozgósítani a rendelkezésükre álló humáninfrastruktúrát a minél nagyobb merítés érdekében, majd megkérjük őket partnerszervezeti kapcsolathálójukon keresztül

SZÉCHENYI 2020

továbbítására. Természetesen ezáltal mintavételünk nem lehet reprezentatív a magyar, vagy akár a partnerországok alapsokaságára, de ez kutatásunknak nem is lehet célja. A célunk, hogy felmérjük, milyen lehetőségek vannak e szervezetek humánerejének vonatkozásában, sokkal inkább akarunk érvényes, alapos, a problémák körbejárására lehetőséget adó információkat, mint reprezentatívakat kapni. A survey adatfelvételt követő primer kutatási részek a kérdőívre választ adó egyes szervezetek körében történik.

Operatív megvalósítás

A megvalósítás során követjük a kutatási eszközök logikus egymásra épülését. A kutatás korai szakaszában (első két hónap) felvesszük a szakértői interjúkat, s ezek felhasználásával megtervezzük a kvantitatív kutatási elemek tartalmát. A kvantitatív kutatási elemek (survey adatfelvétel) megtervezését követően kialakítjuk az adatfelvétel konkrét menetét, elkezdjük a transznacionális adatfelvétel operatív megvalósítását, amely két lehetséges, a vizsgált környezethez alkalmazkodóan: papír alapú kérdőívből és online kérdőívből áll. A kérdőívek több szakaszból álló tesztelési folyamatot követően véglegesítésre kerülnek. A kérdőívek partnereinken keresztül, illetve személyesen juttatjuk el a célcsoport számára, akik között a fentiek alapján tehát önkormányzati és helyi civil szereplők alkalmazottai, munkatársai szerepelnek.

Időterv

	HÓ	3	4	5	6	7	8	9	10
kérdőívszerkesztés			■	■					
kérdőív tesztelés					■				
kérdőív lekérdezés						■	■		
adatbáziselemzés									
kvalitatív munkarészek		■	■				■	■	
kutatási jelentés szerkesztés								■	■